

HOLLANDFESTIVAL 76

19 JUNI 1976
CONCERTGEBOUWORKEST

Concertgebouworkest
Concertgebouw - Amsterdam
zaterdag 19 juni 1976 - 20.15 uur
Holland Festival nr. 4

dirigent Hans Vonk
solisten Elly Ameling, sopraan
Irwin Gage, piano

programma

Wolfgang Amadeus Mozart
1756-1791

Ouverture 'Idomeneo', KV 366 (1780/81)

Aria 'Voi avete un cor fedele, KV 217 (1775)
voor sopraan en orkest

Rondo in D gr.t., KV 382 (1782)
voor piano en orkest

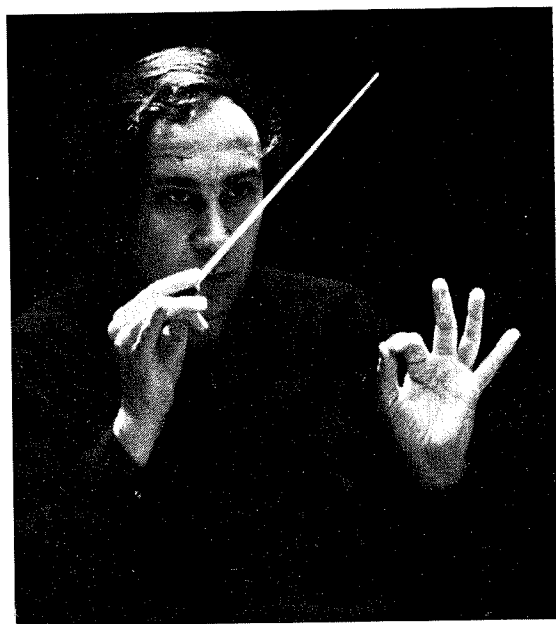
Recitatief en Rondo 'Ch'io mi scordi di te?',
KV 505 (1786)
voor sopraan, obligeert piano en orkest

pauze

Serenade in D gr.t., KV 320 (1779)
'Posthoorn-serenade'

Adagio maestoso - Allegro con spirito
Menuetto: Allegretto
Andante grazioso
Rondo: Allegro ma non troppo
Andantino
Menuetto
Finale: Presto

Hans Vonk

Hans Vonk werd in Amsterdam geboren. Na het gymnasium doorlopen te hebben, studeerde hij enige tijd rechten en vervolgens piano en directie aan het Amsterdams Muzieklyceum, o.a. bij Jaap Spaanderman. Hij sloot zijn directiestudie af bij Hermann Scherchen in Salzburg en bij Franco Ferrara die een der dirigentencursussen van de toenmalige NRU leidde. Hans Vonk begon zijn carrière met het leiden van de orkestklasse van het conservatorium, dirigeerde vervolgens het Balletorkest en trad op met het Nederlands Blazers Ensemble, waarmee hij een tournee maakte naar het Verre Oosten. In 1968 werd hem bij het Nikolai Malko-concours in Kopenhagen een speciale prijs toegekend. Hans Vonk was enige jaren assistent-dirigent bij het Concertgebouworkest. Thans is hij als dirigent verbonden aan de NOS m.i.v. september 1976 als vaste dirigent van het Radio Filharmonisch Orkest. In 1971 maakte hij zijn debuut bij de Nederlandse Opera Stichting en m.i.v. 1976/77 zal hij als chef-dirigent aan deze instelling verbonden zijn. Ook internationaal heeft Hans Vonk bekendheid gekregen: hij dirigeerde o.a. de symfonie-orkesten van San Francisco en Boston, het London Symphony Orchestra en het Royal Philharmonic Orchestra, waaraan hij vanaf september 1976 als associate conductor verbonden zal zijn. Verder staat hij onder contract bij de platenmaatschappij Decca.

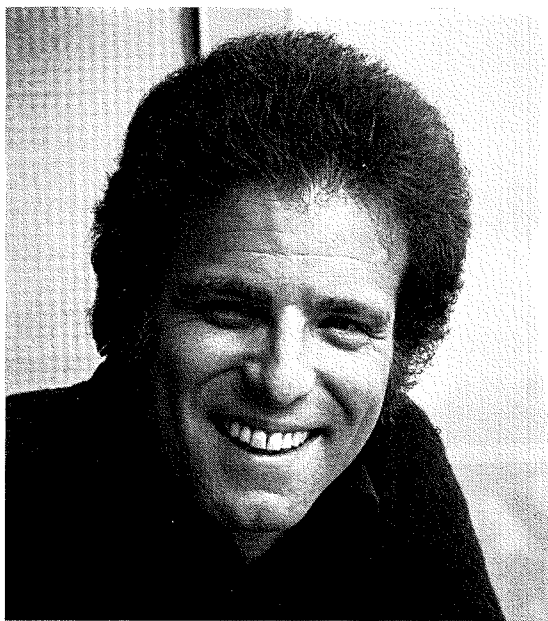
Elly Ameling

Het repertoire van Elly Ameling, die een enorme internationale bekendheid kreeg met haar concerten, recitals en grammofoonplaten, omvat vele terreinen van de zangkunst: zij zingt composities voor zangstem en orkest van Bach tot Mahler en van Ravel tot Dallapiccola; op haar recitals brengt zij zowel het Duitse als het Franse repertoire, en als operazangeres debuteerde zij als Ilia in Mozarts *Idomeneo*. Een van haar geliefkoosde werkterreinen is de Verenigde Staten waar zij optreedt op concerten en recitals en daarnaast bij verschillende universiteiten, waar zij tevens soms lezingen houdt voor muziekstudenten. In december 1975 maakte Elly Ameling een zeer succesvolle tournee door Japan met liederen van Mozart, Schumann, Fauré, Poulenc en Satie.

Zij werd benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Irwin Gage

Irwin Gage werd in Cleveland, Ohio (USA), geboren als zoon van een Hongaarse vader en een Russische moeder. Hij studeerde musicologie, piano en literatuurwetenschap aan de universiteiten van Michigan en Yale, waarna zijn grote belangstelling voor het Duitse lied hem naar Wenen bracht. Aan de Wiener Akademie für Musik und darstellende Kunst studeerde hij bij Erik Werba en Hilde Langer-Rühl. Hij verdiepte zijn kennis van het Franse repertoire bij Pierre Bernac. Sinds 1973 woont hij in Nederland.

Irwin Gage heeft een grote bekendheid in Europa, Japan en de beide Amerika's als begeleider van kunstenaars als Elly Ameling, Dietrich Fischer-Dieskau, Christa Ludwig, Jessye Norman, Peter Schreier, e.a. Hij is opgetreden op alle grote Europese festivals.

Van 1964 tot 1969 was Irwin Gage de officiële begeleider op het Internationale Muziekconcorso van de Duitse radio in München, waar hij in 1976 zal terugkeren als lid van de jury. Hij maakte platen voor DGG, Philips, Decca en EMI. Sinds mei 1973, toen Irwin Gage voor het eerst optrad met de Wiener Philharmoniker onder de leiding van Claudio Abbado, legt hij zich steeds meer toe op solistisch optreden. Hij maakt zijn debuut bij het Concertgebouworkest.

Mozart: Idomeneo

Onder de ongeveer twintig opera's van Mozart zijn er vier die tot de categorie van de 'opera seria' behoren, de opera dus die gebaseerd is op gegevens uit de oude mythologie of geschiedenis en waarvan de tekst geschreven was door Metastasio of dichters uit zijn school. In Mozarts tijd was de opera seria al een enigszins versterkte kunstvorm: de teksten waren vaak al dozijnen keren door verschillende componisten gecomponeerd en men ging er meer naar luisteren om vocale virtuozen te bewonderen dan om een dramatische handeling in muzikale vorm te beleven. Intussen maakt Mozarts *Idomeneo* hierop een uitzondering, omdat deze opera ver uitsteekt boven het gemiddelde van de toenmalige opera seria en omdat Mozart met name in de grote koorscènes Gluck tot voorbeeld heeft genomen.

De ouverture van deze opera heeft geen afsluiting, maar wordt onmiddellijk gevolgd door het eerste recitatief van Ilia. Idomeneo is een der negen Griekse helden die voor Troje streden; de handeling van de opera begint met zijn terugkeer op Kreta. Ilia, dochter van Priamos, is een Trojaanse krijgsgevangene, die de geliefde is van Idomeneo's zoon Idamantes en door Idomeneo goed behandeld wordt.

Marius Flothuis

Mozart: Aria's

De composities van Mozart die wij thans met de algemene naam concertaria's aanduiden, omvatten feitelijk twee groepen van werken: stukken die werkelijk bedoeld waren om op een openbaar concert te worden voorgedragen enerzijds en aan de andere kant zogenaamd 'Einlagen' (inlassingen) in opera's van andere componisten.

De aria 'Voi avete un cor fedele', gecomponeerd in 1775, is een inlas in de opera *Le nozze di Dorina* van Galuppi. Het is een van de bekoorlijkste vroege buffo-aria's van Mozart, stilistisch verwant met zijn opera *La finta giardiniera*, die in dezelfde tijd ontstond. Zij bestaat uit een tweemaal elkaar afwisselend Andantino grazioso en Allegro; in de coda treedt dezelfde afwisseling voor de derde keer op, maar nu sterk verkort. Een dergelijke concentratie van de muzikale gedachten aan het slot zal tot in Mozarts laatste werken karakteristiek blijven.

De aria KV 505 behoort tot de eerste categorie. Zij neemt om verschillende redenen een afzonderlijke plaats in Mozarts oeuvre in. In de eerste plaats is zij geschreven voor de Engelse zangeres Anna Selina Storace, die op vijf-en-twintigjarige leeftijd de rol van Susanna creëerde ¹⁾. Voorts nam Mozart in het instrumentale apparaat een obligate pianopartij op, uiteraard met de bedoeling deze zelf te spelen. (In 1778 moet hij nog een aria met obligaat-klavier hebben geschreven, maar deze is tot nu toe niet teruggevonden). En tenslotte is dit een van de zeldzame gevallen, dat Mozart een tekst tweemaal componeerde: kort tevoren schreef hij een aria met viool-solo op dezelfde woorden.

Volgens Einstein heeft deze aria geen geringere 'persoonlijke' betekenis, dan de aria's welke hij eens voor zijn geliefde Aloysia Weber schreef. Dat is heel goed mogelijk, maar controleerbaar is het niet. Wel controleerbaar is dat Mozart, die zich de 'vriend en dienaar' van Nancy Storace noemde, er met zijn gehele hart bij was. En ook, dat deze zangeres buitengewoon begaafd moet zijn geweest: reeds als Susanna moest zij een grote veelzijdigheid bezitten, maar deze aria zou nergens in de rol van Susanna gepast hebben!

Marius Flothuis

¹⁾ Volgens sommige bronnen was zij in 1761 geboren, volgens andere in 1766.

Tekst

Voi avete un cor fedele come amante appassionato,
ma, mio sposo dichiarato, che farete? cangerete?
Dite, allora che sarà? manterrete fedeltà?
Ah, non credo! Già prevedo, mi potreste corbellar.
Non ancora, non per ora, non mi vuò di voi fidar.

(naar Carlo Goldini)

Vertaling

Als hartstochtelijk minnaar hebt ge een trouw hart,
maar wat zult ge straks doen, mijn bruidegom? zult ge veranderen?
Zeg mij, wat er dan gebeurt? Zult ge standvastig blijven in uw trouw?
Ach, ik geloof het niet. Ik voorzie reeds dat ge me zult misleiden.
Voorlopig wil ik nog geen vertrouwen in u stellen.

Tekst

Recitatief:

Ch'io mi scordi di te? Che a lui mi doni poi consigliarmi?
E poi voler che in vita . . . Ah no. Sarebbe il viver mio
di morte assai peggior. Venga la morte, intrepida l'attendo.
Ma ch'io posso struggermi ad altra face, ad altr' oggetto
donar gl' affetti miei, come tentarlo? Ah, di dolor morrei.

Rondo:

Non temer amato bene
per te sempre il cuor sarà.
Più non reggo a tante pene,
l' alma mia mancando va.
Tu sospiri? o duol funesto!
Pensa almen, che istante è questo!
Non mi posso, oh Dio, spiegar.
Stelle barbare, stelle spietate!
perchè mai tanto rigor?
Alme belle, che vedete
le mie pene in tal momento,
dite voi s'egual tormento
può soffrir un fido cuor?

Vertaling

Recitatief:

Moet ik u vergeten, raadt ge mij een ander lief te hebben? En wilt ge dat ik dat overleef . . . Ach nee, mijn leven zou veel zwaarder zijn dan de dood. Dat de dood kome, onbevreesd wacht ik hem af. Maar hoe zou ik liefde kunnen voelen voor iemand anders? Ach, ik zou sterven van verdriet.

Rondo:

Wees niet bang, geliefde,
U zal mijn hart altijd behoren.
Bij alle beproevingen die ik doormaakte,
werd mijn ziel wankelmoedig.
Zucht ge? o bittere smart!
Bedenk toch, welk een ogenblik dit is.
Ik kan u geen verklaring geven.
Barbaarse, hardvochtige hemelen
waarom zijt ge zo star.
Gij zielen, die mijn beproevingen
van dit ogenblik aanschouwt,
zeg mij of een trouw hart
zulk een kwelling kan doorstaan.

Mozart: Rondo in D gr.t., KV 382

Als elfjarige reeds had Mozart composities van andere, nu minder belangrijke, componisten bewerkt tot een viertal pianoconcerten en enige jaren later, in 1771, schreef hij drie concerten naar klaviersonates van Johann Christian Bach. In 1773 tenslotte ontstond zijn eerste geheel oorspronkelijke pianoconcert, dat in D gr.t., KV 175, met een 'moeilijk' contrapuntische laatste deel. Het concert viel kennelijk in de smaak want Mozart voerde het ook uit op verschillende concertreizen: in München in 1774 en in 1778 in Mannheim. Voor concerten in Wenen, op 3 maart 1782, en later 23 maart 1783, voorzag Mozart het echter van een nieuw laatste deel, het heden uit te voeren Rondo KV 382, niet langer contrapuntisch, maar opgezet als een reeks variaties.

Naar valt op te maken uit een brief aan zijn vader naar aanleiding van het eerste concert in Wenen, lag hem dit Rondo na aan het hart, want hij schrijft: 'Zugleich überschicke ich ihnen auch das letzte (Rondo) — welches ich zu dem Concert ex D gemacht habe, und welches hier so grossen lärm macht. — Dabey bitte ich sie aber es wie ein kleinod zu verwahren — und es keinem Menschen — auch dem Marchand und seiner schwester nur zu spielen zu geben. — ich habe es besonders für mich gemacht — und kein Mensch als meine liebe Schwester darf es mir nachspielen'.

Truus de Leur

W. A. Mozart: Serenade in D gr.t., K.V. 320

Het manuscript van deze serenade bevat geen andere aanwijzingen dan de naam van de componist en de datum van voltooiing (3 augustus 1779); titel noch bestemming zijn aangeduid. Dat het hier een serenade, feestmuziek, betreft, is overigens wel duidelijk; het blijkt uit het grote aantal delen (zeven) en uit het feit dat Mozart in een brief dit werk noemt als 'final musique', wat een der vele termen voor serenade is, maar dan wel een serenade met een bijzondere functie. Met *Finalmusik* werd in Salzburg namelijk een serenade bedoeld die door de studenten van een der twee afdelingen van de filosofische faculteit, de logici en de fysici, aan het eind van het studiejaar uitgevoerd werd, eerst voor de 'Landesfürst' in de zomer-residentie Mirabell, daarna voor de hoogleraren van de Universiteit. Van Mozart zijn enige dergelijke serenades bekend, alle gedateerd in augustus. De serenade K.V. 320 is geschreven in een der moeilijkste perioden van Mozarts leven. De reis naar Mannheim en Parijs had wel resultaten opgeleverd die bijdroegen tot zijn artistieke ontwikkeling en verdieping, maar daarnaast ook talrijke teleurstellingen; hij verloor zijn moeder, zijn hartstochtelijke liefde voor Aloysia Weber bleef onbeantwoord, het conflict met zijn vader (dominerende factor in zijn gehele denken en doen sedert zijn prille jeugd!) kwam voor het eerst op verontrustende wijze tot uiting, uitzicht op een belangrijke post in een der belangrijkste muziekcentra was er niet. Zo was hij gedwongen de gehate dienst in Salzburg weer te aanvaarden.

De Serenade in D, K.V. 320, is een der meest grootse werken die Mozart op dit gebied componeerde. In de bruisende vaart van het eerste deel en de finale en in de vele solistische elementen is zij een typische vertegenwoordigster van haar genre en een typisch kind van haar tijd. De blaasinstrumenten komen in verscheidene delen solistisch naar voren: fluit en fagot in het trio van het eerste menuet, fluiten, hobo's en fagotten in het derde en vierde deel, piccolo in het eerste trio van het tweede menuet, posthoorn in het tweede trio. (De piccolo-partij is door Mozart niet uitgeschreven; het is echter zeer waarschijnlijk de bedoeling dat zij de partij der eerste violen twee octaven hoger verdubbelt.) Onmiddellijk na de twee concertante delen echter slaat plotseling de stemming om: het aangrijpende Andantino in d kl.t. roept gevoelens op, die verwant zijn met sommige delen van zijn acht jaar later gecomponeerde opera *Don Giovanni*. De wijdgespannen melodische boog waarmee de violen het stuk inzetten, herinnert ook aan het Andantino van het Pianoconcert in Es (K.V. 271). In de feestelijke sfeer van de serenade is dit Andantino een onverwacht element, men zou het als een muzikaal zelfportret van de componist kunnen beschouwen.

Marius Flothuis